

Egy történelmi tétel időszerű jelentése

Az RKP központi elméleti és társadalompolitikai folyóiratában (*Era socialistă*, 1973. 15.) a főszerkesztő, Ștefan Voicu annak a társadalomtörténeti tételnek az időszerű jelentéseit méltatja, amelyet Miron Constantinescu professzor a Ștefan Gheorghiu Akadémián egyik nemrég tartott előadásában fogalmazott meg. Marxnak és Engelsnek az ázsiai termelőmódról szóló — sokat vitatott — felfogásához kapcsolódva, Miron Constantinescu kifejti az ún. „adószedő” társadalmi-gazdasági alakulatra vonatkozó nézeteit. Dáciában szerinte már a római megszállás előtt létrejött ez a szintén kizsákmányoláson alapuló, de a rabszolgatartó rendtől eltérő alakulat, amelyben nem létezik ugyan a rabszolgatartó osztály, kialakult viszont a társadalmi többletterméket adózás útján elsajátító arisztokrácia. Ebben a rendben nem valamelyik osztályt, hanem magát a közösséget zsákmányolják ki.

Ez a rend fennmaradt a római közigazgatás kivonulása, a római rabszolgatartó rend megszűnése után is. Munténiában és Moldvában — fejtegeti Miron Constantinescu — ebből a rendszerből bontakozott ki a hűbériség, míg Erdélyben, nyugati mintára, a magyar feudalizmus épült rá. Ezt megelőzően azonban az itteni román közösségek belső struktúrája a munténiai és a moldvai közösségekéhez hasonlított.

Ștefan Voicu nem bocsátkozik e tétel érdembeli elemzésébe. A feladatot az illetékes szakemberekre bizza. Hangsúlyozza viszont, hogy a Miron Constantinescu-féle tétel olyan megközelítése az emberiség társadalmi fejlődését felölelő problémakörnek, amely meghaladja az évekkel ezelőtt szentnek minősített sémákat, és nem illeszthető be a történelmi materializmust beszükítő értelmezésbe az őt társadalmi alakulat „kötelező” sorrendjéről.

Az *Era socialistă* tanulmányírója, miután hivatkozik Jean Suret-Canale-nak és Eric Hobsbawm-nak az érintett kérdéskomplexumot az alkotó marxizmus szemléiben tárgyaló tanulmányaira, kritikailag eleveníti fel a harmincas évek marxista irodalmában jelentkező dogmatikus tendenciákat; megemlíti, hogy ebben az időben tagadták az ázsiai termelőmódról szóló koncepciót, e termelőmódba sorolható társadalmakat (India, az antik Kelet, az azték és inka birodalom) pedig hol rabszolgatartónak, hol feudálisnak minősítették. Ștefan Voicu megállapítja: egy időben nálunk is megkísérelték, hogy Románia történetének periodizálását az említett sémába kényszerítsék, s e téves felfogás maradványai még ma is fellelhetők.

Az időszerű tanulságok levonása jegyében kiemeli, hogy a mai világ rendkívül változatos és bonyolult képletének elemzésében következetesen szakítani kell bármilyen előregyártott, sablonos megoldással. A távoli múlt tanulmányozása is a dogmatikus betokosodások határozott felszámolását sürgeti a nyitott marxizmus szellemében.

Ami a modern, fejlett tőkés országok problémáit illeti, Ștefan Voicu az előbbieik szellemében utal — több nyugat-európai kommunista párt dokumentumai alapján — azokra az összetett jelenségekre, amelyek elmélyült, korszerű elemzésre várnak éppen a szocializmusba való átmenet útjának-módjának tisztázása végett, majd leszögezi: „A marxista ideológusok nem tanulmányozták kielégítően a mai kapitalizmus világában megfigyelhető jelenségeket, noha a legfejlettebb tőkés országokban — a műszaki-tudományos forradalom hatására — a termelőerők hatalmas mértékben fejlődnek. Nehéz feltételezni, hogy a termelőerőknek ez a széles és gyors kibontakozása ne idézne elő nagyarányú mutációkat a társadalom osztálystruktúrájában, és ne vezetne fontos, haladó jellegű változásokhoz a termelési viszonyok s általában a társadalmi viszonyok rendszerében.”

Befejezésül az *Era socialistă* főszerkesztője kifejti reményét, hogy ezeknek a román nép távoli múltját érintő előadáshoz fűzött ideológiai reflexióknak visszhangjuk támad a szakemberek szűk körén kívül is.

G. E.